

O'ZBEKISTON VA YEVROPA ITTIFOQI MUNOSABATLARI

Turg'unboev Ravshanbek Avazbek o'g'li¹

¹ Jaxon iqtisodiyot va diplomatiya universiteti
<https://doi.org/10.5281/zenodo.5917534>

MAQOLA TARIXI

Qabul qilindi: 15 -yanvar 2022
Ma'qullandi: 20 - yanvar 2022
Chop etildi: 25 -yanvar 2022

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada O'zbekistonning Yevropa Ittifoqi bilan hamkorligi va munosabatlari haqida fikr-mulohazalar bildirildi.

KALIT SO'ZLAR

Yevropa Ittifoqi, rivojlanish, davlat, Markaziy Osiyo, chegara , Harakatlar strategiyasi, hamkorlik

Kirish. Bugungi kunda O'zbekistonning Yevropa Ittifoqi bilan hamkorligi rivojlanmoqda. Jumladan Yevropa Ittifoqining O'zbekiston bilan munosabatlari turli darajadagi, Yevropa parlamenti vakillari, Yevropa Ittifoqining Markaziy Osiyo bo'yicha maxsus vakili, Yevropa moliya institutlari, Yevropa tashqi aloqalar xizmati va Yevropa Komissiyasi rasmiy xodimlarining ko'p sonli tashriflari bois jadal ivojlanib bormoqda. Jumladan, shu yilning aprel oyida mamlakatimizga tashrif buyurgan Yevropa Ittifoqining Markaziy Osiyo bo'yicha maxsus vakili Peter Burian YeI 2017 — 2021 yillarda O'zbekistonni rivojlantirishning beshta yo'nalish bo'yicha "Harakatlar strategiya"si amalga oshirilishini qo'llab-quvvatlashini ma'lum qildi. O'zbekistondagi islohotlar nafaqat Yevropa Ittifoqi, balki ayni paytda qo'shni davlatlar bilan ham hamkorlik uchun yangi sharoitlar yaratadi. Yevropa

Ittifoqi O'zbekistonning Markaziy Osiyo mamlakatlari bilan chegara va boshqa masalalardagi hamkorligi yuzasidan iliq fikrlar bildirib, bu mintaqaviy hamkorlik bo'yicha loyihalarga ijobiy ta'sir ko'rsatishini ta'kidlaydi. Mazkur loyihalar ta'lim sifatini yuksaltirish, qonun ustuvorligi va xavfsizlikni ta'minlash, barqaror rivojlanishga ko'maklashish hamda tabiat resurslaridan oqilona foydalanishga qaratilgan.

O'zida 27 ta davlatni birlashtirgan, aholisi jihatdan Xitoy va Hindistondan keyingi uchinchi, yer maydoni jihatdan esa, dunyodagi yettinchi o'ringa turgan Yevropa Ittifoqining O'zbekiston tashqi siyosatidagi o'rni yuqoridir. Yevropa Ittifoqi tashkiloti va uning a'zo davlatlari bilan ko'p tomonlama va ikki tomonlama aloqalar mamlakatimiz tashqi siyosatining asosiy yo'nalishlaridan biridir. Mamlakatimiz tashqi siyosatining tub prinsiplarini

belgilab beruvchi hujjatlarda mazkur ustivorlik alohida qayd etib o'tilgan. Ikki tomonlama munosabatlarning O'zbekiston uchun ahamiyati quyidagilarda o'z aksini topadi

Yevropa Ittifoqi o'zining barcha a'zo davlatlari bilan bir butunlikda O'zbekistonning tayyor va xomashyo mahsulotlari uchun MDHdan keyingi eng katta iste'mol bozorini tashkil qiladi. Biroq iste'molchilarning xarid quvvatini inobatga olganda Yevropa bozori O'zbekiston tovarlari uchun har qanday bozordan ko'ra jozibaliroqdir.

G'arbiy Yevropa savdo-sotiq sohasida mamlakatimizning asosiy hamkorlaridan bo'libgina qolmasdan, shu bilan birga, sarmoyalarning ham asosiy manbaidir. Ittifoqning xorijiy davlatlarga yo'naltirilgan sarmoya hajmi salkam 10 trln. dollarni tashkil etadi. Buni inobatsha olgan holda Yevropa sarmoyalari mamlakatimizga jalb etish masalasiga katta e'tibor qaratilib, ular uchun qulay investitsiyaviy iqlim yaratib kelinmoqda.

Muhokama. Mintaqaviy va global xavfsizlikni saqlash hamda ta'minlash har ikki tomon uchun ham dolzarb vazifadir. Xalqaro terrorizm, narkobiznes, ekstremizm va boshqa ko'rinishdagi transmilliy tahdidlarga qarshi kurash va mintaqaviy barqarorlikni ta'minlashdan har ikki tomon birdek manfaatdordir. Yevropalik mutaxassislar ta'biri bilan aytganda, "xavfsizlik nuqtayi nazaridan Yevropaning chegarasi Afg'oniston sarhadlaridan boshlanadi".

O'zbekiston bilan keng jabhali hamkorlik aloqalarini yo'lga qo'yish Yevropa Ittifoqi va uning a'zo davlatlari uchun ham ayni muddaodir. Xususan, Yevropa Ittifoqi Komissiyasi o'zining 1995-

yilda qabul qilingan dastlabki hujjati bo'lmish "Markaziy Osiyoning yangi mustaqil davlatlari bilan aloqalar to'g'risida Kommunikatsiya" sida bu haqda alohida to'xtalib o'tadi. Kommunikatsiyada "Ittifoq Markaziy Osiyoda muhim manfaatlarga ega. Bu manfaatlar ham iqtisodiy, ham geosiyosiy ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, mazkur mintaqani xizmatlar, turli jihozlar va sarmoya bilan ta'minlab turuvchi Yevropa Ittifoqi, ayni vaqtda, mintaqadan chiquvchi energetika zaxiralarining sezilarli imkoniyatlarga ega bo'lgan iste'molchisi ham ekanligidan kelib chiqib, bu hududda energetika sektorining rivojlanishidan alohida manfaatdorligi" qayd etiladi. Keyinchalik Yevropa Ittifoqi Kengashi tomonidan 2007-yilning 30-mayida qabul qilingan "Yevropa Ittifoqi va Markaziy Osiyo: Yangi sherikchilik uchun strategiya" deb nomlangan hujjatda Yevropa Ittifoqining mintaqadagi strategik manfaatlari yanada yaqqol ifoda etilgan.

O'zbekiston va Yevropa Ittifoqi munosabatlari mana shunday o'zaro teng manfaatdorlik asosida qaror topdi. 1991-yil 31-dekabrda "O'n ikkilarning qo'shma deklaratsiyasi" bilan Yevropa hamjamiyatlari va ularning o'sha paytdagi 12 ta a'zo davlati O'zbekiston Respublikasi davlat mustaqilligini e'tirof etdi. 1992-yil 15-aprelda O'zbekiston Respublikasi Hukumati va Yevropa Hamjamiyatlari Komissiyasi o'rtasida o'zaro anglashuv memorandumini imzolandi. 1994-yil 16-noyabrda tomonlar o'rtasida diplomatik munosabatlar o'rnatildi. O'zbekiston Respublikasining Yevropa Hamjamiyatlari qoshidagi Missiyasi 1995-yil 6-maydan e'tiboran Bryussel shahrida o'z faoliyatini boshladi. O'z navbatida, 2002-yil oktyabrda Yevropa Ittifoqi Komissiyasining

mamlakatimizdagi faoliyatini amalga oshirish va boshqarishni qo'llab-quvvatlash maqsadida Yevropa hamjamiyatlarining O'zbekistondagi diplomatik vakolatxonasi vazifasini vaqtincha bajarib turuvchi "Yevropa Uyi" Toshkentda o'z faoliyatini boshladi va, keyinchalik, 2011-yil 31-may kuni Yevropa Ittifoqining mamlakatimizdagi doimiy diplomatik vakolatxonasiga aylantirildi.

Qisqacha qilib aytganda, O'zbekiston – Yevropa Ittifoqi iqtisodiy va savdo munosabatlari bir maromda rivojlanib kelmoqda. Tomonlar orasidagi tovar ayirboshlash hajmi o'tgan 25 yil ichida salkam to'rt barobarga ko'paydi. Biroq ikki tomonlama savdo aloqalarining imkoniyatlari cheksizdir. Afsuski, hozirgi kunda Yevropa Ittifoqi umumiy tashqi savdo aylanmasida O'zbekistonning ulushi bor-yo'g'i 0.1 foizga tengdir, xolos. O'zbekiston 2004-yilda Yevropa Ittifoqi tashabbusi bilan tashkil etilgan "Yevropa Ittifoqi – Markaziy Osiyo" mintaqalararo muloqot raundi a'zosisdir. Bunday turdagi muloqotlar mintaqaviy muammolarni hal qilishda muhim ahamiyatga egadir.

O'zbekistonning Yevropa Ittifoqi bilan aloqalari o'ziga xos xususiyatga ega va boshqa xalqaro tashkilotlar bilan bo'ladigan aloqalaridan tubdan farq qiladi. Yevropa Ittifoqining Ikki tomonlama aloqalarni rivojlantirish uchun tomonlar muhim strategik hujjatlar qabul qilmoqda. 2019-yil 19-iyunda Ittifoq Markaziy Osiyo bo'yicha o'zining yangi strategiyasini qabul qildi. "Yevropa ittifoqi va Markaziy Osiyo: mustahkam hamkorlik uchun yangi imkoniyatlar" deb nomlangan hujjat Byursselning mintaqa davlatlari bilan munosabatlari tarixida yangi sahifa

ochishga xizmat qiladi. Bryussel rasmiylariga ko'ra, yangi geosiyosiy voqelik hamda hamkorlik aloqalarini mustahkamlash zarurati ushbu hujjatni ishlab chiqishga undagan. Ayni paytda Yevropa Ittifoqining O'zbekiston uchun 2021-2027-yillarga mo'ljallangan dasturi ishlab chiqilmoqda. O'z navbatida, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2017-yil 11-dekabrida qabul qilingan Bayonnomasi bilan tasdiqlangan O'zbekiston Respublikasi va Yevropa Ittifoqi o'rtasida hamkorlikni yanada rivojlantirish bo'yicha "Yo'l xaritasi"ni amalga oshirish Rejasi amalga tizimli tatbiq etib kelinmoqda. Vazirlar Mahkamasining 2020-yil iyunda "Yevropa Ittifoqining Markaziy Osiyo bo'yicha yangilangan Strategiyasini amalga oshirishda O'zbekistonning faol ishtirokini ta'minlash bo'yicha amaliy chora-tadbirlar rejasi" ishlab chiqilgan.

Xulosa qilib aytganda, bugungi kunda Yevropaliklar tomonidan "qo'shnilarimizning qo'shnilari" deb atalayotgan Markaziy Osiyo davlatlari, xususan, O'zbekistonning Yevropa Ittifoqi bilan aloqalari yangi sifat bosqichiga chiqdi. Ikki tomonlama aloqalar yangicha xarakter kasb etib, turg'unlikdagi hamkorlikdan o'zgarishlar davri sherikchiligiga aylanmoqda.

Xulosa va takliflar. O'zbekiston Yevropa Ittifoqining moddiy ko'magiga ko'z tikuvchi benefitsiar davlatdan savdo-iqtisodiy munosabatlardagi teng manfaatli hamkoriga aylanmoqda.

Birinchidan, mamlakatimiz tabirkorlari va ishbilarmonlarining qiziqishi shundaki, bu O'zbekiston va Yevropa ittifoqi o'rtasidagi muloqot va savdo sherikchiligini chuqurlashtirish

imkonini beradi. Benefitsiar-mamlakatdan chiqqan, deb tan olingan tovarlarga nisbatan GSP+ doirasidagi tarif imtiyozlari taqdim etiladi. Ya'ni, gap aynan O'zbekistonda ishlab chiqarilgan mahsulot haqida boryapti. Bu esa, mamlakatimiz tadbirkorlarining tub manfaatlariga javob beradi.

Ikkinchidan, Yevropa ittifoqining O'zbekistonda GSP+ benefitsiar-mamlakat maqomini taqdim etish to'g'risidagi qarori sarmoyadorlar va xususiy sektor vakillariga O'zbekistonda istiqbolli loyihalarni amalga oshirishlari uchun kuchli turtki beradi hamda O'zbekiston va Yel mamlakatlari o'rtasidagi savdo-iqtisodiy aloqalarni diversifikatsiyalash va jadal rivojlantirishda mustahkam asos yaratadi.

Uchinchidan, bu mamlakatimiz uchun Yevropa ittifoqiga bojsiz yetkazib beriladigan tovarlarni ikki barobar oshirish va ularni 6200 tagacha yetkazish imkonini beradi. Ilgari O'zbekiston asosiy imtiyozlar tizimidan foydalangan. Unga ko'ra, bojxona bojlarisiz 3000 ta tovar va 3200 ta pozitsiyani arzon stavkalar bo'yicha Yel ga eksport qilar edi. GSP+ rejimi 66 foiz tarif liniyalari bo'yicha qo'shimcha tarif imtiyozlari taqdim etish va Yel bozoriga bojsiz kirish uchun ayni muddao bo'ladi. Bu kelgusida o'zbek kompaniyalari ishlab chiqargan mahsulotlarni Yevropa Ittifoqi mamlakatlariga eksport qilish hajmini ikki baravar oshirishga zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Odshiyoriev X.T., Razzoov D.X. Siyosatshunoslik. Toshkent. 2007.
2. Introduction to European Union. Booklet.
3. General Secretariat of the Council of the EU. Brussel. November, 2009.
4. Tinchlik ta'limi va madaniyatlararo hamjihatlik markazi. Zamonaviy siyosatshunoslik: nazariya va amaliyot. O'quv qo'llanma.. —T: JIDU. 2008.
5. Sh.E.Ziyoyev. "Yevropa ittifoqining Markaziy Osiyo bilan siyosiy aloqalariga doir ayrim yondashuvlar xususida". Jahon siyosatining dolzarb muammolari: an'anaviy ilmiy maqolalar to'plami: №2, 2013.